

ČASNO JE NOSIO HRVATSKI BARJAK NA SVOJOJ DIONICI*

U hrvatsku povijesnu dramu s beskonačnim brojem činova ime Mike Tripala utisnulo se kao ime protagonista prvog reda. Njime je obilježeno jedno kratko razdoblje naše povijesti, ali bez razumijevanja Mikina udjela u njemu ni ovo sadašnje ne bi bilo moguće objektivno i do kraja razumjeti. Ono je razdoblje već odavno za nama. Još malo pa će se navršiti četvrt stoljeća od zvjezdanih trenutaka Mikina životnog puta po kojima je i njegova smrt tako teško i sa žaljenjem odjeknula u hrvatskoj javnosti.

Riječ je, dakako, o onim burnim i obećavajućim zbivanjima 1967-1971. što su nazvana Hrvatskim proljećem, a u kojima je Miko Tripalo bio jedna od središnjih predvodničkih ličnosti. Kad su ona zbivanja završena sječom Tripala, Savke Dabčević-Kučar i drugih hrvatskih prvaka onoga doba, u Karađorđevu, za Hrvate fatalnome mjestu, i kad je poslije varljivoga proljetnoga reformskog lahora u Hrvatskoj zavladao restauracija staljinizma i jugo-centralizma, Miko je ustvari završio svoju političku karijeru. Bio je smatran Titovim Benjaminom, a završio je kao Titova žrtva te se i na njegovu primjeru potvrdilo kako je pogibeljno biti autokratovim miljenikom, pogotovo ako miljenik misli svojom glavom. Ubrzo poslije političkoga umrtvljenja Miko je gotovo i fizički nestao, zbog iznenadne bolesti koja ga je bila spopala. Spašen je milošću Providnosti te sposobnošću i velikom skrbnošću zagrebačkih neurokirurga i drugih liječnika specijalista. Potištena i zgnječena proljećarska Hrvatska bdjela je u ono vrijeme nad njegovim uzglavljem zbiljski i u mislima, strahujući da možda zauvijek nestaje čovjek koji je pokazao volju da, zajedno s mnogim drugim istaknutim hrvatskim ličnostima onoga doba, dokrajči dugo razdoblje političkog i nacionalnog pustošenja Hrvatske. Miko se od bolesti oporavio, ali, nažalost, nikada onoliko da bi bio do kraja tjelesno spreman podnijeti sve terete i kušnje koje traži politika i bavljenje politikom. Živio je zapravo o vremenu koje mu je poklonjeno. Ali, do posljednjega trenutka nije odolijevao svomu najdubljem daru i pozivu – politici. Jer, bio je potpun politički čovjek, bez ostatka. U prijelomnim trenucima za Hrvatsku, u borbi za njezinu slobodu i državnu nezavisnost dao je svoj doprinos.

Unatoč slaboju zdravstvenoj kondiciji i novom teškom kirurškom zahvatu na srcu, vratio se politici, najprije kao jedan od vođa Koalicije narodnog sporazuma (1990), a poslije kao jedan od vođa i utemeljitelja Hrvatske narodne stranke i kao zastupnik u Saboru, na njezinoj listi. Hrvatsku je narodnu stranku napustio da bi, pod sam kraj života, utemeljio Akciju socijaldemokrata Hrvatske. Pokušao je ujediniti sve stranke socijalističke ili socijaldemokratske orijentacije. Očekivalo se da će, na temelju iskustva, životnoga udjela, političkoga talenta i principijelnosti upravo on postati vođom eventualno ujedinjene ljevice, koja je Hrvatskoj bezuvjetno potrebna, jer se bez nje ne može ni zamisliti organična i djelotvorna struktura višestranačkog sustava i siguran razvoj liberalne demokracije. To se, međutim, nije dogodilo. Ujedinjenje svih, ili bar glavnih ljevičarskih stranaka i struja, nije ostvareno zbog više razloga, među kojima su, po svoj prilici, osobne taštine i grupni interesi igrali znatniju ulogu nego načelne suprotnosti. Ljevičarske kolone, koje bi se imale sliti u jedinstvenu stranku, još u svojim ormarima imaju mnogo kostura, još je tamo neotkupljenih

hipoteka prošlosti i starih grijeha, koji leže na savjestima i djeluju po zakonu inercije, a koji nisu posve iskupljeni poznatim povijesnim otvaranjem prema višestranačkom sustavu na prvim demokratskim izborima u proljeće 1990. Pokojni Tripalo sigurno nije mogao biti sasvim zadovoljan općenitom i načelnom isprikom zbog onoga što je poslije 1. prosinca 1971. učinjeno njemu i drugim vođama Hrvatskog proljeća te drugim vodećim ličnostima i desecima tisuća proljećara i matičara. Ne znam je li on ikada osobno tražio više od općenite i načelne isprike, ali su i moralni red i politička svrhovitost tražili da se učini više, a u njegovu slučaju da se učini i *ad personam*, ako se zaista iskreno željelo ujedinjenje svih bivših, reformiranih i ekskomuniciranih komunista i novih socijalnih demokrata. U razdoblju Tripalova djelovanja u vrhovima hrvatske politike anticipirani su bitni elementi budućega hrvatskoga oslobodilačkog procesa, koji će kulminirati u događajima 1989-1991. No tada su, u onom istom razdoblju, i neposredno prije sloma 1971. izvedeni i surovi konzervativni zahvati tipično staljinističke restauracije nad hrvatskim reformnim gibanjima. Ekipe što su tim zahvatima zbacile Tripala i druge proljećare s vlasti, a mnoge istaknute hrvatske ličnosti strpale u zatvor, pribjegle su političkom nasilju širokih razmjera. To je, s jedne strane, faktički oslabilo hrvatske redove i hrvatske obrambene snage pred nastupajućim događajima u trenutku sloma Jugoslavije, a s druge je strane zaoštrilo unutarhrvatske sukobe koje je izvanjska agresija na Hrvatsku amortizirala, ali ih nije posve otklonila ni poslije splašnjavanja velikosrpske agresije. Protagonisti one politike koja je na hrvatsku političku pozornicu stupila udarom u Karađorđevu shvatili su, u posljednji čas, kad su i samo došli na udar, o čemu se zapravo radilo u onom sukobu koji je kulminirao Karađorđevom, te su digli brklju i otvorili put prema višestranačkim izborima kao formuli koja, konačno, hrvatskom narodu, i njima u njemu, olakšava hrvanje s ekspanzionističkom srbijanskom politikom i borbu za nacionalnu slobodu i državnu nezavisnost, u istom onom smjeru o kojemu je Tripalo otvoreno i jasno govorio u jesen 1971. Bio je to zaista doprinos povijesnoga značenja, izveden u krajnjoj nuždi, ali nikada nije stavljen u širi kontekst hrvatske političke geneze u okviru koje bi jedino bilo moguće dati objektivnu ocjenu Tripalova doprinosa i doprinosa drugih protagonista onoga vremena. Znam osobno, da je to Tripala smetalo, ali ne kao neka činjenica koja bi se ticala samo njega i njegova samoljublja, nego prije svega kao činjenica koja zahtijeva da se, radi uspjeha novih političkih borbi hrvatske ljevice, ona, hrvatska ljevica, hrabro i samokritički osvrne na svoj predživot, na sve svijetle i tamne točke u svojoj vlastitoj prošlosti i na njihov utjecaj na život cijeloga naroda. Baš je to izostalo. A bez hrabre vivisekcije svih razdoblja djelovanja hrvatske ljevice u hrvatskoj političkoj povijesti ljevica ne može računati na ozbiljan oporavak i na neku ozbiljniju ulogu u narodnom životu ni danas ni sutra. Zato je Tripalo morao popiti novu čašu gorčine poslije neuspjeloga pokušaja integracije hrvatske ljevice. Ali ni to razočaranje ni poraz na izborima za Sabor 1995. nisu ga pokolebali u njegovoj političkoj filozofiji. Umro je s vjerom u socijalnu demokraciju kao alternativu političkom populizmu. Svoje posljednje životne snage utrošio je u strasne dijatribe protiv populizma, koji u hrvatskim socijalnim i političkim prilikama vuče na zastarjeli, nelogični, protunaravni i za Hrvatsku pogibeljni bonapartizam. Umro je s uvjerenjem da bez snažen socijalne demokracije, kao protuteže populističkim političkim snagama, ne može biti moderne,

demokratske i prosperitetne Hrvatske.

***

Miko Tripalo imao je burnu, bogatu i sadržajnu, ali razmjerno jednostavnu životnu političku putanju, koja se može označiti s tri geografska središta: Sinj – Zagreb – Beograd – Zagreb. No, sve do njegova drugoga konačnog dolaska u Zagreb, 1963, u njegovoj 37. godini, sve ono prijašnje kao da je bilo samo priprema za ulogu koju će tada početi igrati i koja će ga na kraju proslaviti, premda neće biti ovijen ni slavljeničkim vijencem ni himničkim dimom, nego tek gorčinom poraza. Ali poraza koji ozdravljuje i spašava. I mladost u Sinju, u imućnoj i uglednoj obitelji Tripalovih, u ozračju politički i socijalno kontrastnoga maloga pokrajinskog grada, u kojemu je prihvatio ljevičarski svjetonazor; i sudionništvo u antifašističkom partizanskom pokretu 1941-45, s djelatnim vojevanjem po vrletima Dinare i bosanskih planina; i zagrebačke studijske godine; i aktivistički boravaka u Beogradu, u svojstvu omladinskog funkcionara – sve je to bio život za budućnost, vrijeme stjecanja iskustava, vrijeme zrelih spoznaja o svom dobu, o sebi, o ljudima, o narodu kojemu je ćutio pripadnost i onda kad je bio iskreni vjernik ideološke utopije internacionalizma. Njegov pravi i intimni preobražaj počinje dolaskom u Zagreb, kad mu je povjereno vodstvo Gradskog komiteta SKH. Boravak u Beogradu za nj je bio osobita politička priprema za misiju u Zagrebu. Tamo je doživio ono što je doživio svaki čestiti Hrvat kad bi dulje ili kraće boravio u ustanovama jugo-centra: iskustvo zatamljenoga hrvatstva, iskustvo nasilja nad hrvatstvom. Možeš biti komunist, socijalist, liberal, možeš biti vjernik ili bezbožnik, možeš biti što hoćeš, ali ako u sebi ćutiš mrvu nacionalnog dostojanstva, boravkom u Beogradu sigurno ćeš ga ojačati. To je lekcija koju su mnogi Hrvati stekli u 70 godina života u jugoslavenskoj državnoj zajednici. To je lekcija koju je doživio i Miko Tripalo. Ali ga ta spoznaja nije odvukla, ni tada ni ikada poslije, u neko isključivo hrvatstvo. On je hrvatstvo doživljavao kao emanaciju europskog i svjetskog duha. U skladu hrvatske politike i kulture sa svjetskim kulturnim i moralnim standardima vidio je uvjet opstanka hrvatstva i Hrvata kao politički organiziranog naroda.

Već prvih godina po dolasku u Zagreb uključio se sa svom odlučnošću i talentom u bitku koja se već vodila – za veću ekonomsku i političku samostalnost Zagreba, kao hrvatske poluge, a zatim i cijele Hrvatske. Tada su počele prve odlučnije bitke za stvaranje novog financijskog sustava sa zahtjevom da devize treba da pripadaju onome tko ih namiče u svjetskoj trgovini (turizam, usluge, doznaka Hrvata iz svijeta). U to se vrijeme Miko Tripalo zalagao također za tzv. drugu nacionalizaciju. Bilo je to u okolnostima kada su beogradski (i ne samo beogradski!) centri financijske i političke moći harali po Hrvatskoj kao po svojoj koloniji, izvlačeći iz nje što su više mogli, ekspropriirajući hrvatsko narodno dobro i korumpirajući hrvatsko narodno biće. Rastakanje Hrvatske kao prostora i kao političkog entiteta bio je cilj tih centara. Parola "druge nacionalizacije", koju je Tripalo u to vrijeme zagovarao, a koja – istinu govoreći – nije bila samo njegova pa, možda, izvorno uopće ne njegova, djelovala je kao hrvatski obrambeni program u hrvanju s beogradskom hegemonističkom politikom.

Na manifestacijama u okviru Hrvatskog proljeća diljem Hrvatske Miko Tripalo odlučno je istupao u obranu hrvatske državnosti i prava hrvatskog naroda da raspolaže sam sobom. Na svojim posljednjim mitinzima, ujesen 1971, u Imotskom, Veloj Luci i Zadru, govorio je

zanosno i s vjerom da je hrvatska zemlja jedino mjesto na globusu gdje Hrvati mogu imati svoju državu. Bilo je to ravno objavi hrvatskog političkog programa, prožetog starčevićanskim prkosom i odlučnošću. Oslanjajući se na njih, Tripalo se opirao službenoj ideologiji i politici. Danas bi se kazalo da je istupao državotvorno.

Djelovanje Mike Tripala u ondašnjemu službenom sustavu razbuđivalo je vjeru hrvatskoga građanstva u bolju budućnost Hrvatske, a njega samoga – jer je ostao dosljedan svojim uvjerenjima i odan hrvatskoj narodnoj stvari – nužno je vodilo vrhuncu njegova političkog života – vrhuncu na kojemu se narodni barjak uzima odlučno i do kraja u vlastite ruke, ili se – pada. Miki Tripalu se dogodilo ovo drugo. U onim regionalnim i svjetskim okolnostima drugo mu se nije ni moglo dogoditi, što je on sam znao, a to je upravo dokaz njegova osobnog, ljudskog i političkog poštenja. Jalta je bila još vrlo čvrsta. Samo su Hrvati i Baltici čekali i žudili njezin kraj. Miko je to znao, a ipak se junački borio za Hrvatsku, za Hrvatsku s ograničenim i neograničenim suverenitetom, ali uvijek za Hrvatsku. Pao je na političkom bojnom polju. Pao je zajedno sa Savkom Dabčević-Kučar, kao paralelnim i ravnopravnim protagonistom vodećega hrvatskog dvojca onoga vremena. Njihov je pad označio završetak jednog burnog razdoblja suvremen hrvatske povijesti, poslije kojega je nastupilo dugo razdoblje famozne hrvatske šutnje, šutnje koja je surovo nametnuta, ali i samonametnuta. Dugo vremena poslije govorili su samo hrvatski zatočnici u Lepoglavi i Staroj Gradiški.

Uza sve dužno poštovanje i priznanje može se kazati da je Miko Tripalo učinio sve osim onog posljednjeg, *in extremis* koraka, koraka koji vodi u kaznionicu, na robiju. Providnost zna, a potomci će suditi čega mu je za taj korak u onim okolnostima manjkalo – snage, hrabrosti, ili uvjerenja. Naša nam povijest govori pak, da bez toga koraka na terenu kao što je taj hrvatski, čovjek ne može biti barjaktar u posljednjoj, odlučujućoj bitci. Ipak, mi, njegovi suvremenici, moramo biti objektivni i pravedni: kod podizanja spomenika barjaktaru posljednje bitke ne bi bilo časno zaboraviti doprinos sviju onih prethodnika bez čijeg udjela ni posljednja bitka ne bi bila pobjednička. Miko Tripalo časno je nosio hrvatski barjak na svojoj dionici hrvatskoga povijesnog puta. Ta je dionica obilježena i njegovim imenom. Zato mu pripada čast, slava i hvala sadašnjih i budućih naraštaja.

Josip Šentija

*In memoriam: Ante Miko Tripalo (1926-1995). Objavljeno u tjedniku *Dan – Dalmatinske novine*, Split 24. XII. 1995., u knjizi *Tripalo: Spomenica*, Aktant, Zagreb 1996. i knjizi *Razgovori s Mikom Tripalom o Hrvatskom proljeću*, Josip Šentija, Profil international, Zagreb 2005.